

innerlijke noodzaak

Kijk naar binnen, zegt Rilke, en vraag je maar één ding af: moet ik schrijven? Als het antwoord daarop alleen maar bevestigend kan luiden - een krachtig en simpel 'ik moet' - bouw dan daar omheen je leven, zodat al je uren getuigen van deze noodzaak.

Ik heb *Letters to a Young Poet* in een beeldige goudkleurige uitgave. Ik heb de originele Duitse tekst gedownload van <http://www.rilke.de>, maar de Engelse vertaling spreekt me meer aan - deze bereikt dezelfde hoogten en diepten in eenvoudiger bewoordingen.

Wat Rilke schreef, honderd jaar geleden, zal eeuwig van toepassing blijven op elk kunstenaarskind, elke jonge schrijver, iedereen die aan een nieuw kunstwerk begint. Hij is de bron van alle andere boeken over creativiteit (en ook in 't Nederlands vertaald ;-) alleen slecht verkrijgbaar maar er komt een nieuwe uitgave aan (kijk voor de zekerheid ook op boekwinkeltjes.nl)

Dat wat ik de bron noem, heet bij Rilke eenzaamheid. De wijde, innerlijke eenzaamheid, waarin je rondloopt zonder iemand te ontmoeten. De eenzaamheid die je had als kind, toen je keek naar de drukke, onbegrijpelijke wereld der volwassenen. Die eenzaamheid, dat wijze niet-begrijpen, dat is het huis waarin je schrijven kunt. Heb die eenzaamheid lief, zegt Rilke, en zing van de pijn die ze je doet. Kijk niet naar buiten, vergelijk jezelf met niemand, luister niet naar kritiek die vernielt wat in eenzaamheid moet groeien.

een gevoel van autonomie

Zelfstandigheid is een woord dat maar nauwelijks weergeeft wat autonomie betekent. We pakken de Dikke Van Dale er even bij, en kijken bij **autonoom**. "Zelfstandig in ethische en filosofische zin, levend naar of zich verwezenlijkend in *eigen normen* (mijn cursivering). En dan van bewegingen, bv het autonome zenuwstelsel: "zelfstandig, niet door uitwendige prikkels veroorzaakt".

Waar dit hoofdstuk dus over gaat, is dat alleen jij bepaalt hoe jij je kunstenaarsleven leidt. Je kijkt niet naar andere kunstenaars, zo van "oh, een wild leven met veel drugs hoort er zeker bij" of "eerst moet ik in Amsterdam wonen" of ... bedenk zelf maar. Als je een kantoorbaan hebt die je gevoed en gekleed houdt, en bovendien geaard, en je houdt tijd en energie over voor je kunst-werk, dan is dat prima. Dan ben jij zo'n kunstenaar. Er is helemaal niets mis met een reguliere baan - zo houd je voeling met het echte leven, en blijft je *input* gevarieerd, in plaats van dat je zelf alle *input* verzorgt.

Hoeveel je kunst in geld waard is, zegt absoluut NIETS over de waarde ervan. Ik denk zelfs dat de waarde van een kunstwerk voor iedereen verschillend is. Voor mijzelf vind ik een kunstwerk waardevol als het me iets in de wereld op een andere manier laat zien, op een manier die me verrukt en aangrijpt. Ik wil iets ervaren bij een kunstwerk, ik wil geraakt worden.

Maar ik kan me goed voorstellen dat iemand anders vooral let op een volmaakt uitgevoerde techniek, of op een volkomen nieuwe techniek of materiaaltoepassing.

En weer iemand anders houdt van het jongetje met de traan. Misschien durf je dat nauwelijks hardop te zeggen. Want daar "hoor" je niet van te houden. Maar iets heeft die schilder goed gedaan, toch? Als het schilderij bij zoveel mensen aan de muur hangt? Ik zeg ook altijd: je kunt beter een goeie streekromanschrijver zijn dan een mislukt literator. Waar jouw talent én plezier samenkomen, dat is jouw kunst, en jouw werk.

Ik geniet op een heel andere manier van de brieven van Rilke dan van de zoete romantiek van Sanne van Havelte. Maar ik geniet van ze allebei, omdat ze allebei iets in me raken, iets heel verschillends.

smaak

Om als kunstenaar eigenwaarde te ontwikkelen, moet je weten wat je eigen waarden zijn. Dat zijn geen bevooroordeelde principes over wat Kunst is, of wat Mode is, of waar een kunstenaar die er "verstand" van heeft van hoort te houden. Juist verstand moet je hierbij vergeten. Waar houd je écht van? Draaimolens, schiettenten? Hypermoderne wolkenkrabbers? Schilderachtige straatjes? Tulpen? Pijnbomen? Flamencodansers? Operetteballetten? Punk, grunge, gothic? Rodekool met gehaktbal? Couscous? Golden retrievers? Perzische katten? Naaldhakken, sportschoenen, ugs, crocs, teenslippers? In *Finding Water* staat ook een hoofdstuk dat over autonomie gaat. Hoe je in een depressie kunt wegzakken als je jezelf gaat vergelijken met "echte" kunstenaars, die "het" gemaakt hebben. Nummer van 1-50, schrijft Cameron, en schrijf alles op waar je van houdt. Hang die lijst waar je hem zien kunt, zodat je erop kunt

terugvallen als de depressie zich aandient. Dat wat jou werkelijk vreugde schenkt. Deze foto van [Man Ray](http://www.manray.com) schenkt mij vreugde, en jou?

verborgen ikken

In *The Vein of Gold* introduceert Julia Cameron het begrip *secret selves*: verborgen ikken. Ze citeert de dichter [Walt Whitman](#), die in zijn gedicht *Song of Myself* zei: "Ik ben immens, ik omvat menigten."

Cameron geeft het voorbeeld van haar innerlijke Moeder Overste, die er voor zorgt dat ze haar schrijfwerk afmaakt, maar die in haar eentje wel voor een erg saai, plichtsgetrouw leven zou zorgen. Daarom heeft ze ook de joyeuze BonBon, een vrolijke blondine met een voorkeur voor antieke auto's en rode lingerie. Iedereen heeft wel een variant op Mary de Martelares, of Peter Plicht, de ikken die uitsluitend streven naar goedkeuring van de buitenwacht. Bij mij heet ze Het Sloofje.

Een mens bezit altijd een aantal verstoten Zelfen: deze mogen er niet zijn om dat zij tijdens de opvoeding zijn afgewezen. Sommige verborgen ikken ontstaan al in je jeugd, andere komen later, zoals mijn Sloofje, dat het toneel opslofte toen ik als vrouw-van geen betaalde arbeid verrichtte.

Elke subpersoonlijkheid speelt een rol in ons leven; we spelen allemaal allerlei rollen, vaak met tegenstrijdige gedachten en gevoelens over wat goed voor ons is of zelfs over wie we eigenlijk zijn. We hebben allemaal wel een vermijder, een criticus, een puber, een perfectionist, een vrijbuitter, een zorgger of een slachtoffer in ons binnenste. Ook de rollen die we in het dagelijks leven vervullen zijn subpersonen zoals de moeder, de baas, de leraar, de voorzitter.

Voor elk van ons is de invulling die we aan dergelijke rollen geven, uniek. De Tiran van de één is de Baas van de ander, mijn Held is jouw Roekeloze Waaghals, mijn IJspaleis is jouw Deftige Dame. Mijn innerlijke schrijver is samengesteld uit de Kunstenaar (zij van het stenen verven en kralen rijgen), de Lerare (erfelijke belasting van vaderszijde), spirituele Sofie, de Romantische (die huilt om Sissifilms), en Helli Minelli, het enige ik dat blij is met aandacht. In het expatleven verwerf ik, naast Het Sloofje, ook de Ja-Knikker (hoe toepasselijk) en De Heldin, die sliep onder de sterren der woestijn.

Andere veel voorkomende ikken zijn: de Goede Moeder, de Patriarch, de Vredesmacht, de Hulpvaardige, de Beterweter, het Eeuwige Kind, de Gekwelde Onschuld, de Rebel, de Don Juan.

Is het een wonder dat onze innerlijke kunstenaar van zoveel verschillende dingen kan houden?

archetypen

De vele aspecten van onze persoonlijkheid kun je ook in verband brengen met de [archetypen](#). Dat is een begrip van C.G. Jung, en het betekent zoveel als "verschillende manieren van in het leven staan, die je door de geschiedenis van de mensheid heen altijd terugziet." Het kan inspirerend zijn om eens bij jezelf na te gaan in welke archetypen je jezelf herkent. Daar kunnen je smaak en voorkeuren mee te maken hebben, en daarin vind je ook weer onderwerpen terug om in je kunst mee aan de gang te gaan. Lijstje!

Advocaat
Alchemist (Magiër,
Wetenschapper)
Artiest
Atleet
Bedelaar
Clown (Nar)
Detective
Dichter
Dief
Dienstknecht
Diplomaat (Mediator)
Don Juan
Engel
Exorcist
Femme Fatale
Gids (Guru, Meester)
God
Godin
Gokker
Healer (genezer)

Healer: gewond
Hedonist (genieter)
Held/Heldin
Hulpverlener
Journalist
Kind
Kind: eeuwige
jongen/meisje
Kind: gewond
Kind: magisch/onschuldig
Kind: natuur
Kind: wees
Koning
Koningin
(Queen)
Kopieerder
Lafaard
Maagd
Martelaar
Mentor (meester)
Messias

Midas
Minnaar
Moeder
Monnik/Non (celibatair)
Mystiek (kluizenaar)
Netwerker
Oorlogstrijder
Ontwerper (Engineer)
Oplichter
Pionier
Piraat
Priester
Prins
Prinses
Prostituee
Rebel
Rechter
Redder
Ridder
Roddelaar
Saboteur

Samaritaan
Schrijver
Slaaf (Marionet)
Slachtoffer
Student
Vader (ouder)
Vampier
Verhalenverteller
(Minstrel)
Vernietiger
Verslaafde
Visionair (Profeet)
Vormveranderaar
Vriend / compagnon
Vrijheidsstrijder
Zoeker (nomade)

